

Vídeň: Naše historie a především současnost

Marie Jiříčková

recenze

Vienna: Our History and Above All Present

Abstract: The exhibition "Wien. Meine Geschichte" at the newly opened Vienna Museum offers an innovative approach to presenting the city's history, intertwining past and present through modern technology and storytelling. By focusing on contemporary Vienna as the key narrative driver, it brings forward themes like migration, diversity, and social issues, while also encouraging the public to engage in discussions about the city's current identity. The exhibition provides a multi-layered and critical perspective on Vienna, questioning the idea of who a true "Viennese" is and how the city operates in today's globalized world.

Keywords: Vienna, migration, diversity, social issues, citizenship, museology, oral history, multiculturalism, globalization, public space

Je vždy napínavé sledovat nově vznikající výstavy v tak velkém měřítku, jako vznikla na 3 300 metrech čtverečních ve třech podlažích výstava s názvem „Wien. Meine Geschichte“ (Vídeň. Moje historie) v nově otevřeném Vídeňském muzeu na náměstí Karlsplatz. Je to příležitost nově koncipovat celý prostor, zavést technické a zejména obsahové změny, které budou odpovídat nejnovějším poznatkům a pokroku v muzejnictví. Kromě zakomponování nejlepších technologických vymožeností, jako je například výkonné a zároveň ekologické zázemí depozitářů, nové typy dveří a technologie v samotných výstavách, Vídeňské muzeum představuje nové uchopení historie města. Kurátoři výstavy pro narativní a mnohovrstevnatý příběh o městu Vídeň od prvního osídlení v pravěku po 21. století využili nosnou linii: současnou Vídeň. Současnost Vídně se tak pro Vídeňské muzeum stává zcela zásadní, protože právě ona je hlavním a vědomým vypravěčem. Oproti jiným výstavám totiž nepřichází přítomnost až s návštěvníky, kteří si „dávnu“ historii vztahují k přítomnosti skrze vlastní pohled či až v závěrečné místnosti výstavy cíleně se věnující nedávné historii, ale současnost je nápaditou instalací průběžně připomínána, a tím i návštěvníky akcentována.

Můžeme se tak ptát, pomocí jaké podoby a z jaké perspektivy současné Vídně výstava vypráví. Dnes se Vídeň prezentuje

jako globální, multikulturní město s bohatou historií, dlouhou sociálně-demokratickou tradicí a vysokou životní úrovní obyvatel. Ve výstavě najdeme několik linií, které na každém rohu připomínají relevanci minulosti i pro současnou Vídeň a její obyvatele. Heslovitě bych tyto linie popsala slovy: migrace a různorodost, sociální témata (bydlení, práce a chudoba) a angažovanost ve vztahu k občanství i k minulosti. Ve své recenzi se zaměřím na to, jak tento obraz Vídně funguje napříč výstavou a jakými konkrétními obsahovými i praktickými prostředky toho výstava dosahuje.

Ve Vídni k roku 2023 žilo přes 34 % cizích státních příslušníků a celkově má přes 44 % obyvatel cizí původ (mají či měli cizí státní občanství). Velkým tématem ve vídeňských volbách je tedy migrace, ať už z pozice pravicových extrémistů požadující „reimigraci“ přistěhovalců, či z pozic samotných migrantů, kteří ve Vídni žijí desítky let, odvádí daně, ale nemají volební právo. Otázka „Kdo je Vídeňák?“ je aktuální a palčivá pro spoustu lidí žijících ve Vídni, a snad proto Vídeňské muzeum nabízí na téma migrace historickou perspektivu napříč výstavou a na otázku odpovídá zdánlivě jednoduše, ale ve své podstatě radikálně: „Vídeňák je ten, kdo žije ve Vídni“, tedy i přistěhovalci. Kromě pozorování populačních změn ve městě, výstava klade důraz na pluralitu soužití různých skupin.

Mgr. Marie Jiříčková, M. A.
Central European University
Fakulta humanitních studií
Univerzity Karlovy
jirickovamarie@gmail.com

Obr. 1. Pohled do expozice „Vídeň: Moje historie,“ sekce „Středověk a renesance,“ 2023. Foto: Lisa Rastl, Wien Museum.

Obr. 2. Pohled do expozice „Vídeň: Moje historie,“ sekce „Vídeň kolem 1900,“ 2023. Foto: Lisa Rastl, Wien Museum.

Jak se například keltští Bójové sžívali kulturně s Římany během období starořímského vojenského tábora na území dnešní Vídně? Jak se žilo židovské komunitě ve středověké Vídni? Jaké národnosti zde žily během habsburské monarchie? A z jakých zemí byli dělníci stavějící novou Ringstraße v 19. století? Výstava opakovaně připomíná přirozenost plurality společnosti ve Vídni, přičemž z této skutečnosti město vždy jak kulturně, tak ekonomicky těžilo.

Nejen díky sociálně-demokratické tradici, sahající obzvláště do období tzv. Rudé Vídně (1919–1934), kdy sociální demokraté spustili řadu sociálních a urbanistických reforem, město Vídeň vlastní 24 % vídeňského bytového fondu, čímž má privilegovanou pozici ve vytváření bytové politiky. Důraz na urbanistický rozvoj a proměny měst v městském muzeu tedy nejsou překvapením. Výstava je plná historických map a modelů mapujících jak výstavbu bytů, tak třeba narovnávání toku Dunaje a následnou snahu posledních let vrátit Dunaji část jeho přirozenosti zachováním některých slepých ramen a revitalizací břehů. Silně však vyvstává téma chudoby nejnižších tříd. Vedle obrazů zámožných rodin okolo roku 1850 je tu tak například graf znázorňující, že v tu dobu dvě třetiny dělníků nemělo rodinu nebo vlastní byt. Vidíme snahu alespoň daty či komentáři zaplnit bílá místa historie, protože na rozdíl od drahých obrazů

se například dělnická kultura neukládala tradičně do městských sbírek.

Hlavním stavebním kamenem konstrukce přítomnosti v minulosti jsou výstavní panely nadepsané „Zurück in die Gegenwart“ (Zpátky do přítomnosti). Napříč výstavou tak najdeme svítivé žluté panely zobrazující videa s lidmi, kteří mluví o určitém fenoménu současné Vídně. Mezi barokními předměty a velkými portréty Marie Terezie a Josefa II., například vybočuje panel o dnešním systému řešení sociálních problémů ve Vídni. Sociální pracovnice ve videu vypráví, jaké služby jsou poskytovány obyvatelům Vídně a s čím potřebují nejčastěji pomoci. Panel se volně váže k josefiánské době, ve které panovník nechal vybudovat značné množství chudobinců a nemocnic. V části výstavy pojednávající o Vídni během období tzv. fin de siècle zas můžeme slyšet hlasy obyvatel debatujících o kontroverzním pomníku Karla Luegera, antisemitského a populistického vídeňského starosty. Tématem se tak stávají dějiny ve veřejném prostoru a samotné vyjednávání těchto prostorů.

Podkladem pro tyto panely a poslední část výstavy jsou rozhovory s obyvateli města. Historička a kurátorka Martina Nußbaumer, která se zabývá soudobými dějinami, sesbírala se svým týmem přes 130 rozhovorů zachycujících pohled Vídeňáků na období po roce 1989 a následně muzeum tyto rozhovory vydalo

Obr. 3. Pohled do expozice „Viedeň: Moje historie,“ sekce „Viedeň kolem 1900,“ 2023. Foto: Lisa Rastl, Wien Museum.

Obr. 4. Pohled do expozice „Viedeň: Moje historie,“ sekce „Příběhy současnosti,“ 2023. Foto: Lisa Rastl, Wien Museum.

jako samostatnou publikaci. V poslední místnosti pak citace z rozhovorů jsou doplněny o fotky. Tímto způsobem jsou obyvatelé města zapojeni do debaty, jaké město je a jak k nim historie města promlouvá, a zároveň se stávají samotným předmětem vystavování. Můžeme tak vidět jakým způsobem může být propojena orální historie s výstavní činností. Jedná se o efektivní způsob, jak muzeum „současnosti“ tvořit a demokratizovat proces výběru toho, co v muzeu je. Ostatně i rozhovory s obyvateli tomuto obrazu Vídně napomáhají. Přes náhodnost výběru dotazovaných v knize rozhovorů s obyvateli nejsou téměř žádné hlasy, které by vystupovaly proti rozmanitosti města a přistěhovalství. Zůstává tak otázkou, do jaké míry muzeum zachycuje pohled různých politických přesvědčení na město a zda je něco takového pravdivé. I přes určitou

jednotu v pozitivním pohledu na diverzitu obyvatel ve městě se nejedná o glorifikující a nekritický přístup. Ve výstavě se reflektuje i chudoba, kriminalita či nedostupnost bydlení, fenomény, které právě s rostoucím počtem obyvatel migrací jsou palčivější.

Nejvýmluvnější je pro vytvoření uceleného obrazu současné Vídně závěrečná místnost výstavy zabývající se dějinami po roce 1989. Najdeme zde například dopravní tašku známé dovážkové služby Foodora, a tím tematizovanou prekarizovanou práci v neoliberálním světě, cargo kolo s odkazem na infrastrukturu ve městě, ukázkou štosu papírů, které jsou potřeba pro vyřízení povolení k trvalému pobytu ve Vídni, nebo transparenty Fridays for Future z roku 2019 připomínající demonstrace studentů, kteří vyšli do ulic a požadovali od politiků, aby urychleně jednali s cílem zabránit dalšímu globálnímu oteplování a změně klimatu. Samotný výběr předmětů zobrazujících současnost je do určité míry otevřen tím, že je tato část výstavy nejvíce variabilní, aby se předměty mohly vyměnit – stejně jako současnost je zkrátka výstava stále otevřená novému pojetí.

Výstava „Wien. Meine Geschichte“ není pouhou přehlídkou historických artefaktů, ale živým vyprávěním o současnosti, které se neustále proměňuje podle toho, kdo ji zažívá. Každý návštěvník odchází s trochu jiným obrazem Vídně a jejího příběhu, který se v závěru stává i jeho vlastním. Tento osobní zážitek je výsledkem propojení minulosti se současností, která se zde nevnucuje, ale jemně provází. Výstava tak nejen prezentuje historická fakta, ale především klade důraz na to, že historie Vídně je stále aktuální, protože je neodmyslitelně spojena s našimi životy v přítomnosti. Výstava tematizuje důležité otázky, jako je migrace, diverzita a sociální problémy, a umožňuje návštěvníkům nejen nahlédnout do historie města, ale také se zapojit do debaty o současnosti. Výstava nabízí vícevrstevnatý a kritický pohled na město a jeho obyvatele, čímž otevírá prostor pro diskusi o tom, kdo je skutečně „Viedeňák“ a jak město funguje v dnešním globalizovaném světě.

Seznam literatury

CITY OF VIENNA – ECONOMIC AFFAIRS, LABOUR AND STATISTICS. *Facts and Figures on Migration 2023 – Viennese Population* [online]. Stadt Wien [cit. 10.9.2024]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/english/social/integration/facts-figures/population-migration.html>.

CHIEF EXECUTIVE OFFICE – EUROPEAN AND INTERNATIONAL AFFAIRS. *Quality of Living in Vienna – International Rankings and Studies* [online]. Stadt Wien [cit. 10.9.2024]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/english/politics/international/comparison/>.

NOVY, Andreas, et al. Greening Red Vienna: lessons for social-ecological housing provision. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 2024, Vol. 20, Issue 1, Article 2312674.

NUSSBAUMER, Martine. *Momentaufnahme Wien: 130 Stimmen zur Stadt der Gegenwart*. Wien: Falter Verlagsgesellschaft, 2023.

REITERITS, Johannes. *Opfer vereinnahmt: Remigration-Plakate auf Wiener Einkaufsmeile*

aufgetaucht [online]. Mein Bezirk, 2024 [cit. 10.9.2024]. Dostupné z: https://www.meinbezirk.at/wien/c-lokales/remigration-plakate-auf-wiener-einkaufsmeile-aufgetaucht_a6716519.

Obr. 5. Pohled do expozice „Viedeň: Moje historie,“ sekce „Ringstrasse,“ 2023. Foto: Lisa Rastl, Wien Museum.